

A propòsit de l'exonímia catalana

MAR BATLLE (Oficina d'Onomàstica —Institut d'Estudis Catalans—)

Què és un exònim?

En termes generals, un exònim és una forma en una llengua d'arribada que reemplaça la forma del topònim que es fa servir en la llengua d'origen pròpia de la zona on es localitza el topònim. En català, per exemple, fem servir *Londres* per *London*, *Copenhaguen* per *København*, *Viena* per *Wien*, *el Caire* per *Al Qāhirah* (القاهرة), *Seül* per *Seoul* (서울) o *Alemanya* per *Deutschland*. Els exònims solen correspondre a entitats geogràfiques molt conegudes per la seva rellevància (els *Alps*, els *Apenins*, el *Danubi*, el *Caucas*) i a noms de països, regions, capitals o ciutats amb els quals hi ha hagut una relació cultural, històrica o són coneguts per la seva importància.

La tipologia dels exònims és molt variada. En general, però, solen ser antigues denominacions i adaptacions gràfico-fonètiques que acosten la forma a la llengua dels parlants de la comunitat d'arribada. Sovint, amb el pas del temps, la comunitat d'arribada fa seus exònims provinents d'altres llengües, els quals, al seu torn, poden ser presents també en altres llengües d'una mateixa família. Per exemple, l'exònim *Londres* s'utilitza en francès, castellà, català, occità i portuguès. Modernament, l'anglès ha tingut un pes important a l'hora d'importar exònims que, per exemple, en català no havien tingut una adaptació tradicional, com la forma *Doha* (Qatar).

Rètol a la sortida de Doha (Qatar).
Hi apareix l'exònim anglès *Doha* i no la forma transliterada.

A part dels exònims, els topònims estrangers també s'introdueixen en la llengua d'arribada per mitjà de la traducció, la transcripció i la transliteració. Pel que fa a la traducció de topònims, tot i que la part específica d'alguns topònims majors ha estat traduïda al català (per exemple, les *muntanyes Rocalloses* en lloc de *Rocky Mountains*), en general només seria traduïble la part genèrica del nom (*llac Michigan* per *Lake Michigan*). Es corre el risc, però, de fer traduccions inapropiades quan el genèric descriptiu ja s'ha toponimitzat. Per exemple, *Lake Placid* (New York) no és el nom d'un llac sinó d'una ciutat.

Quant als altres dos sistemes, el *Grup d'Experts en Noms Geogràfics de les Nacions Unides* (GENUNG) prioritza la transliteració, ja que té l'avantatge de ser reversible. El GENUNG ha demanat als països que utilitzen alfabetos no llatins que adoptin un sistema únic de transliteració per a convertir l'escriptura dels seus topònims a l'alfabet llatí. Per la seva banda, la transcripció converteix els sons de l'idioma estranger a l'escriptura de la llengua d'arribada. A diferència de la transliteració, la transcripció facilita la lectura del nom amb una pronunciació aproximada a l'original en la llengua d'arribada, però no és un sistema reversible i genera múltiples variants gràfiques d'un mateix nom en funció de la llengua.

A més, en el tractament de la toponímia estrangera també cal tenir present el fet que sovint el canvi de nom o de grafia d'un país o ciutat és fruit de canvis polítics en el país d'origen. Per això és habitual que la forma antiga passi a tenir connotacions polítiques, encara que els parlants de la llengua d'arribada no en siguin conscients. Un bon exemple és el de la independència de les ex-repúbliques soviètiques en 1991, on fins aquell moment molts topònims havien estat utilitzats, i difosos internacionalment, a partir de l'adaptació russa del nom. D'ençà de la seva independència, però, hi ha hagut la voluntat de recuperar el nom amb la grafia de la llengua pròpia, com passa en el nom de les capitals d'Armènia i d'Ucraïna. La forma romanitzada oficial d'aquests noms és *Yerevan* (Երևան) i *Kyiv* (Київ), però en català (i altres llengües) les formes més conegudes són les que provenen de l'adaptació russa del nom, *Erevan* (Ереван) i *Kíev* (Киев). L'ús d'una forma o de l'altra o de totes dues juntes dependrà del criteri de l'usuari en la llengua d'arribada.

Finalment, també caldria esmentar que de vegades hi ha topònims estrangers, és a dir, topònims oficials d'un altre país, que originàriament són endònims d'un país diferent,

com és el cas de la Catalunya del Nord. Precisament, des d'un punt de vista sociolingüístic, a Catalunya es consideren formes endònimes les formes en català, com *Perpinyà*, *Prunet i Bellpuig*, *els Angles*, *Font-rabiosa* o *Cotlliure*, i s'interpreten com a exònims les adaptacions gràfiques al francès dels noms originàriament catalans que corresponen als noms oficials, com *Perpignan*, *Prunet-et-Belpuig*, *Les Angles*, *Foutrabieuse* o *Collioure*. D'aquí que una part de la població reclami la retolació de carreteres i autopistes catalanes amb la forma catalana d'aquests noms i no amb l'oficial en francès.

Exònims dins un mateix país? El cas de l'Estat espanyol

Quan la llengua d'arribada i la llengua d'origen pertanyen a Estats diferents, les formes adaptades representen el cas més típic del concepte d'exonímia. En països multilingües, però, també solen existir exònims en les diverses llengües de l'estat dels noms de les regions i de les ciutats més significatives o amb les quals hi ha hagut una relació històrica.

En relació amb l'Estat espanyol, les diverses llengües que hi conviuen disposen de formes adaptades de topònims pertanyents originàriament a llengües diferents. Per exemple, en català tenim *Saragossa* per *Zaragoza*, *Alcanyís* per *Alcañiz*, *Casp* per *Caspe*, *Lleó* per *León*, *la Corunya* per *A Coruña*, *Andalusia* per *Andalucía* o *Còrdova* per *Córdoba*. En basc s'utilitza *Andaluzia* per *Andalucía*, *Aragoi* per *Aragón*, *Bartzelona* per *Barcelona*, *Madril* per *Madrid* o *Errioxa* per *La Rioja*. I en gallec es fa servir *Xaén* per *Jaén*, *Xirona* per *Girona*, *Ciudade Real* per *Ciudad Real*, *Alacante* per *Alacant* o *Guipúscoa* per *Gipuzkoa*.

Ara bé, el terme exònim no sempre s'utilitza per a denominar formes que pertanyen a llengües oficials d'un mateix Estat. Així, mentre que no es qüestiona dir que *Xirona* és l'exònim en gallec de la forma catalana *Girona*, des d'una òptica més centralista es qüestiona dir que *Gerona* és l'exònim en castellà de la forma *Girona*, ja que *Gerona* es considera un endònim no oficialitzat¹.

Sense cap mena de dubte, a l'Estat espanyol les regions bilingües són les zones on la presència d'exònims en castellà és més alta. Deixant de banda la creació indiscriminada i abusiva de formes adaptades al castellà que en certs moments ha tingut lloc, la realitat és que allà on hi ha llengües en contacte es generen adaptacions o dobles denominacions d'una manera natural.

A Galícia² és molt habitual que els castellanoparlants facin servir formes adaptades al castellà ben tradicionals com *La Coruña* (*A Coruña*), *Orense* (*Ourense*), *Finisterre* (*Fisterra*), *Órdenes* (*Ordes*) o *Mellid* (*Melide*). En molts casos la castellanització afecta solament l'article (*El Grove*, *La Baña*, *La Fonsagrada*, *El Barco de Valdeorras*, *La Gudiña*) o només

suposa l'adaptació al castellà de certs aspectes fonètics però no morfològics, com *Teijeiro* per *Teixeiro* o *Chandreja de Queija* per *Chandrexo de Queixa*. En altres ocasions els castellanoparlants utilitzen indistintament la forma gallega o l'adaptada al castellà, com en *Viveiro* o *Vivero*, *Sanxenxo* o *Sanxenjo*, *Laxe* o *Lage*, *Muxía* o *Mugía*, *A Bola* o *La Bolla*, *Arteixo* o *Arteijo*, *Rianxo* o *Rianjo*, *Lourenzá* o *Lorenzana*. Com en el cas de Catalunya, la toponímia de Galícia només està oficialitzada en la llengua local i per això l'ús dels exònims castellans pertany majoritàriament a l'àmbit oral, ja que en l'àmbit escrit predomina l'ús de les formes oficials, encara que el text sigui en castellà.

Més complexa és la realitat del País Valencià, el País Basc i Navarra, on, per motius diversos, la presència del castellà és molt forta i, a més, presenten àrees on avui dia aquesta és l'única llengua parlada. Pel que fa al País Valencià³, alguns llocs sempre han tingut una denominació en català i una altra en castellà. En alguns casos tots dos noms són oficials, com en *Alacant/Alicante*, *Borriana/Burriana*, *Castelló de la Plana / Castellón de la Plana*, i en d'altres no, com en el cas d'*Oriola* i *Orihuela* (oficialment *Orihuela*). En altres casos, la denominació en castellà és més recent i pot formar part de la denominació oficial, com en *Elche/Elx*, *Jijona/Xixona*, o no, com en *Ontinyent* i *Onteniente* o *Xàtiva* i *Játiva*. També existeixen formes catalanes documentades d'antic de topònims situats en la zona de parla castellana, com *Aiora* (oficialment *Ayora*), *Bunyol* (oficialment *Buñol*) i *Sogorb* (oficialment *Segorbe*).

Pel que fa al País Basc i Navarra⁴, en molts casos la doble denominació és antiga. Per exemple, en 1256 Alfons X el Savi fundà la vila de *Salvatierra* sobre l'aldea de *Hagurahin*. Oficialment el municipi es denomina *Salvatierra/Agurain*. La forma eusquera *Agurain* conviu popularment amb la forma adaptada al basc *Salbaterra*. Igualment, en 1181 Sanç VI el Savi fundà la vila de *noua Victoria* sobre l'antic poblat de *Gastehiz*. Oficialment el municipi es denomina *Vitoria-Gasteiz*. També es documenten de ben antic la forma romànica *Estella* i la forma basca *Lizarra* (oficialment *Estella-Lizarra*).

En altres casos, la forma romànica i la forma basca semblen tenir un mateix origen amb evolucions diferents. És el cas de *Donostia - San Sebastián*, ciutat fundada on era el monestir de San Sebastian de Izurum. La forma basca *Donostia* sembla derivada de *Done* ('sant') *Sebastia*. Altres vegades la forma castellana és una reinterpretació de la forma basca, com el cas de *Muruarte*, que inicialment era *Muru Artederreta* en basc i *Muru de Artederreta* en romanç i que oficialment és *Muruarte de Reta*. I en sentit contrari trobaríem formes com *Erreterria*, que prové del nom comú *erreterria*, forma basca provinent del romanç *reterria*.

1. Margarita Azcárate & Teresa Albert, «Practice and trends of unofficial Spanish endonyms in bilingual areas», dins Peter Jordan et al. (eds.), *Trends in Exonym Use. Proceedings of the 10th UNGENG Working Group on Exonyms Meeting. Tainach, 28-30 April, 2010*, Hamburg 2011, pp. 195-199.
2. Agraeixo a Xermán García Cancela (Xunta de Galicia) la informació facilitada per a l'elaboració d'aquest treball.

3. Vegeu Emili Casanova, «Comunidad Valenciana», dins Emili Casanova (ed.), *Toponimia hispánica. Origen y evolución de nuestros topónimos más importantes*, Ed. Denes, València 2011, pp. 257-291.
4. Veg. Patxi Salaberri, «País Vasco y Navarra», dins Emili Casanova (ed.), *Toponimia hispánica. Origen y evolución de nuestros topónimos más importantes*, Ed. Denes, València 2011, pp. 63-97. Agraeixo a Mikel Gorrotxategi (Euskaltzaindia) la informació facilitada per a l'elaboració d'aquest treball.

Aquesta petita pinzellada esbossa la complexitat de l'estudi de l'exonímia en el marc de l'Estat espanyol, on l'ús públic dels topònims en una llengua o una altra és determinat per la legislació toponímica d'àmbit estatal, autonòmic o municipal.

El tractament de l'exonímia en l'àmbit català

En general, el tractament de la toponímia estrangera pot fer-se des de dos enfocaments. El primer parteix d'un punt de vista «romàntic» i defensa l'ús a ultrança de tots els exònims, que implica recuperar aquelles formes caigudes en desús i crear una adaptació pràcticament per a cada nom estranger. Aquesta actitud té un rerefons de reforçament de consciència nacional i identitat pròpia en la llengua d'arribada. Per contra, un enfocament més internacionalista parteix del respecte, ús i preservació dels exònims consolidats en la llengua d'arribada; però també del respecte, ús i preservació de les formes originals d'aquells topònims que no tenen una forma adaptada en la llengua d'arribada, o que la seva adaptació no té un ús social prou consolidat. En tot cas, tant si s'utilitza la forma original del nom com si s'utilitza la forma adaptada, el parlant ha de ser capaç d'identificar l'element designat d'una manera inequívoca.

En l'àmbit de la llengua catalana un bon representant del primer enfocament són els nous criteris que *Enciclopèdia Catalana* té pensat d'aplicar⁵, en els quals es recuperen formes antigues com *Florença* per *Florència* (p. 27) i *Lisbona* per *Lisboa* (p. 26), *Cepta* per *Ceuta* (p. 27) o *Gibraltar* per *Gibraltar* (p. 26) o es creen adaptacions al català de formes angleses ben conegudes, com *Ottawa*, *Mànchester* o *Òxford* (p. 42).

Aquests criteris, establerts sense cap base científica, no segueixen les recomanacions del GENUNG en matèria d'exonímia, que en general solen ser el punt de partença del tractament que reben els topònims estrangers en altres llengües, especialment quan el tractament és fet per l'autoritat corresponent en matèria de toponímia.

En el marc del GENUNG, el tractament de l'exonímia i, en general, dels noms estrangers ha estat un tema molt discutit des de la creació d'aquest grup en la dècada dels anys seixanta del segle passat. L'objectiu primordial del GENUNG és promoure l'estandardització de la toponímia a escala nacional per tal que les formes estandarditzades s'utilitzin tant en l'àmbit nacional com en l'internacional. I si un país s'esforça a estandarditzar la seva toponímia no

té gaire sentit que en la cartografia elaborada per un altre país s'utilitzin formes diferents. D'aquí que paral·lelament el GENUNG recomanés una reducció de l'ús dels exònims.

Actualment, la recomanació del GENUNG és no emprar els exònims en àmbits internacionals. Perquè en un àmbit en què els interlocutors o els usuaris finals procedeixen de països diferents, l'ús dels exònims dificulta la comunicació, ja que cada usuari coneix una forma diferent. En aquests contextos és preferible utilitzar les formes endònimes. En canvi, l'ús dels exònims aporta beneficis entre els parlants d'una mateixa comunitat lingüística i cultural i que, per tant, coneixen sobretot aquells exònims de llarga tradició d'ús. Ara bé, l'ús dels exònims requereix uns criteris que n'assegurin un bon ús, tant pel que fa a la tria de la forma com al context. El Grup de Treball sobre Exonímia del GENUNG treballa en l'elaboració d'aquests criteris.

L'essència de les recomanacions del GENUNG en matèria d'exonímia es pot resumir de la següent manera⁶: 1) No crear nous exònims; 2) No reactivar exònims històrics en desús; 3) No utilitzar exònims que no tenen un ús consolidat; 4) Fer un ús políticament sensible de l'exonímia; 5) Acompanyar l'endònim del corresponent exònim sempre que es consideri oportú.

Henri Dorion, que va ser el màxim responsable del GENUNG durant molts anys, en parlar dels criteris bàsics per a estandarditzar l'exonímia del Quebec esmenta «dos principis que són absoluts i que no han d'estar subjectes a cap excepció»⁷: 1) No crear nous exònims; 2) No crear adaptacions fonètiques de topònims escrits en el mateix alfabet.

Abflug / Departures						Mo 21.08.12 18:00					
Flug	nach	planen	voraus	Check	Gate	Flug	nach	planen	voraus	Check	Gate
Flight	to	sch. d.	abfl.	in		Flight	to	sch. d.	abfl.	in	
LH 1850	Rom (PCO)	19:25	T2	G65	aufgerufen	LH 1850	Rome (PCO)	19:25	T2	G65	board
LH 1662	Timisoara	19:25	T2	H39		LH 1662	Timisoara	19:25	T2	H39	
LH 1782	Izmir (ADB)	19:30	T2	H24		LH 1782	Izmir (ADB)	19:30	T2	H24	
LG 9738	Luxemburg	19:30	T2	G47		LG 9738	Luxemburg	19:30	T2	G47	
LH 1726	Belgrad	19:35	T2	H08		LH 1726	Belgrade	19:35	T2	H08	
LH 1648	Danzig	19:35	T2	G66		LH 1648	Danzig	19:35	T2	G66	
LH 2432	Goteborg	19:35	T2	G33		LH 2432	Göteborg	19:35	T2	G33	
LH 2466	Helsinki	19:35	T2	G14		LH 2466	Helsinki	19:35	T2	G14	
LH 1792	Lissabon	19:35	T2	G40		LH 1792	Lisbon	19:35	T2	G40	
LH 2434	Tallin	19:35	T2	G82		LH 2434	Tallinn	19:35	T2	G82	
LH 2374	Zürich	19:35	T2	G43		LH 2374	Zürich	19:35	T2	G43	
LH 2456	Oslo	19:40	T2	G46		LH 2456	Oslo	19:40	T2	G46	
LH 2540	St.Petersburg	19:40	T2	H26		LH 2540	St.Petersburg	19:40	T2	H26	
LH 2420	Stockholm (ARN)	19:40	T2	G38		LH 2420	Stockholm (ARN)	19:40	T2	G38	
A3 503	Thessaloniki	19:40	T2	G19		A3 503	Thessaloniki	19:40	T2	G19	
LH 1786	Ankara	19:45	T2	G22		LH 1786	Ankara	19:45	T2	G22	
LH 2052	Berlin (TXL)	19:45	T2	G34		LH 2052	Berlin (TXL)	19:45	T2	G34	
LO 386	Breslau	19:45	T2	G35		LO 386	Wrocław	19:45	T2	G35	
LH 1892	Florenz	19:45	T2	G69		LH 1892	Florence	19:45	T2	G69	
LH 2082	Hamburg	19:45	T2	G29		LH 2082	Hamburg	19:45	T2	G29	
LH 722	Peking	19:45	T2	H02		LH 722	Beijing	19:45	T2	H02	
LH 1666	Sibiu	19:45	T2	H11		LH 1666	Sibiu	19:45	T2	H11	
LH 1754	Athens	19:50	T2	G30		LH 1754	Athens	19:50	T2	G30	
RO 312	Bukarest (OTP)	19:50	T1 C	C06		RO 312	Bucharest (OTP)	19:50	T1 C	C06	

Informació de vols a l'aeroport de Múnic (Alemanya). A l'esquerra apareixen els exònims en alemany (com *Rom*, *Lissabon*, *Danzig*, *Breslau*), que són les formes més conegudes per la gent del país, i a la dreta les formes angleses o endònims d'ús internacional (com *Rome*, *Lisbon*, *Gdańsk*, *Wrocław*), que són les adequades per a un aeroport de caràcter internacional.

5. David Ordóñez, Llibre d'estil de la revisió de la toponímia estrangera. Enciclopèdia.cat. Document de treball, desembre 2010 (<http://editor.enciclopedia.cat/ajuda/toponimia.pdf> [20-11-2012]).

6. Peter Jordan (2011), «Criteria for the use of exonyms - a next approach. 26 session», WP.64, p. 4.
7. Henri Dorion (2011), «Policies and practice of exonym use in a bilingual context – the example of Québec», Peter Jordan et al. (ed.). Trends in Exonym Use. Proceedings of the 10th UNGENG Working Group on Exonyms Meeting. Tainach, 28-30 April, 2010. Hamburg, 2011, p. 134.

En relació amb aquest darrer punt, és cert que precisament les dificultats fonètiques que un parlant de la llengua d'arribada es troba a l'hora de pronunciar els noms estrangers, ha estat la causa primera que tradicionalment ha originat l'aparició dels exònims. Avui dia, però, podríem dir que l'alteració gràfica indiscriminada de topònims estrangers per tal que reflecteixin una pronúncia més o menys genuïna és una pràctica desaconsellada. En el marc del GENUNG, es parteix de la base que un parlant estranger no pot pronunciar un nom com un parlant del país d'origen, fins i tot si s'altera la grafia de l'endònim per a intentar reflectir la pronúncia original. Més aviat s'aconsella difondre la pronúncia genuïna del nom. Per això recomanen que els topònims apareguin acompanyats de la transcripció fonètica en els nomenclàtors, com solen fer molts diccionaris de noms comuns, i que hi hagi disponible un arxiu de so.

A part d'aquestes dues recomanacions, que segons Henri Dorion han de ser de compliment indispensable, esmenta tres recomanacions que s'haurien de seguir tant com sigui possible: 1) Respectar la grafia de la forma original; 2) Respectar els diacrítics de la forma original; 3) Utilitzar els sistemes de transliteració adoptats pel GENUNG.

En tot cas, i a partir d'aquestes directrius, sembla que la tasca d'estandardització de l'exonímia ha de limitar-se a fixar la grafia més adient per a l'ús públic d'aquells noms que presenten vacil·lació gràfica en la llengua d'arribada o que presenten una grafia en la llengua d'origen molt allunyada del sistema de la llengua d'arribada que pot dificultar-ne l'ús públic. Cal entendre, a més, que la tipologia de noms provinents d'altres llengües és molt gran i que cada grup requereix un tractament específic. I que la tria de la forma també és condicionada per l'àmbit d'ús en el qual s'hagi d'utilitzar aquell nom estranger.

Aquest ha estat el punt de partença de la pràctica seguida per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. Així, el diccionari normatiu de la llengua catalana és ple d'exemples d'exònims ben tradicionals, com *la Meca* (s.v. *alquibla*), *Pequín* (s.v. *pequinès*), *Alexandria* (s.v. *alexandrí*) o *Jerusalem* (s.v. *jerolimità*); i també de formes que mantenen la grafia original, com *Alaska* (s.v. *ós, ós d'Alaska*), *Frankfurt* (s.v. *salsitxa, salsitxa de Frankfurt*), *Tours* (s.v. *tornès*) o *Yellowstone* (s.v. *comanxe*). Per a llengües amb alfabetos no romànics, la Secció Filològica compta amb l'assessorament d'experts en determinades llengües, fet que ha permès la publicació de criteris de transcripció d'aquestes llengües al català⁸. Finalment, tal com ja es va fer per a l'estandardització de la toponímia catalana, la Secció Filològica procura seguir les recomanacions del GENUNG per a l'estandardització de l'exonímia.

Algunes consideracions sobre el corpus d'exònims catalans

8. Veg. «Proposta de transcripció de l'hebreu en textos escrits en català» (Documents de la Secció Filològica IV) (14 de juny de 2002). «Proposta sobre el sistema de transcripció i transliteració dels noms russos al català» (Documents de la Secció Filològica III) (14 d'octubre de 1994). «Proposició sobre els sistemes de transliteració i transcripció dels mots àrabs en català» (Documents de la Secció Filològica I) (21 de desembre de 1989).

El corpus d'exònims de la llengua catalana, entès en un sentit ampli, és molt heterogeni i s'ha anat formant i evolucionant d'una manera paral·lela a la nostra llengua i cultura. Per això no tots els topònims tenen una forma catalana, sinó que solament en tenen aquells que per tradició l'han formada a partir d'una relació comercial, cultural, política, etc. Per exemple, el català té exònims de diverses localitats d'Aragó per la relació històrica i de proximitat que hi ha entre les dues zones, com *Saragossa*, *Alcanyís*, *Terol*, *Casp*, etc. En canvi, el català no té adaptacions de topònims provinents d'altres zones d'Espanya amb les quals no hi hagué tanta relació, com *Ciudad Real* o *Ourense*.

Igualment, tampoc no es pot trobar homogeneïtat absoluta en la fixació gràfica de les formes, perquè unes s'han consolidat com a formes adaptades (com *Hèlsinki* i *Edimburg*) i d'altres no (com *Amsterdam* i *Istanbul*). En ambdós casos és important mantenir la forma d'ús consolidat perquè els parlants puguin identificar correctament l'element geogràfic designat. La introducció de noves grafies sol generar confusió entre els parlants. En aquest sentit, els darrers anys l'Oficina d'Onomàstica de la Secció Filològica ha rebut moltes consultes de correctors i parlants desconcertats a propòsit de la introducció de noves grafies, com *l'Haia*, utilitzada per certs mitjans en lloc de la forma d'ús més tradicional *la Haia*.

Probablement on es troba més vacil·lació gràfica és en les formes romanitzades d'ús més recent. Per exemple, el nom oficial de la capital del Iemen és *إعصاب* (*Şan'ā*). La bibliografia de referència esmenta majoritàriament la forma transliterada *Sana'a*, però aquesta forma no té un ús públic real en l'àmbit català. S'utilitza la forma adaptada al català *Sanà* i la forma *Sanaa*, que té un ús molt consolidat en altres llengües i que prové de la forma *Sana'a*, d'ús habitual al Iemen. Atès que en català no hi ha una única forma d'ús consolidat, i tenint present que el GENUNG recomana fer només aquelles alteracions gràfiques que facilitin l'ús públic dels topònims i que desaconsellen la creació de noves adaptacions, en català es podria fer servir la forma *Sanaa*. L'ús d'aquesta forma (i en general de qualsevol forma coincident amb les que es fan servir en altres llengües) suposa un avantatge per als parlants, ja que en un món tan globalitzat i interconnectat com l'actual, l'ús d'aquestes formes permet de recuperar informació més enllà de l'àmbit lingüístic català.

A més, en el tractament dels mots estrangers cal tenir presents alguns aspectes que van més enllà de la fixació gràfica de la forma. En el cas de la toponímia d'Israel, per exemple, certs topònims bíblics tenen dues formes. Es fa servir l'exònim en els textos bíblics i s'utilitza l'endònim per a referir-se a la ciutat actual. Aquest criteri és el que el mateix estat d'Israel ha indicat i el que també apliquen els especialistes en llengües semítiques.

En el cas de la toponímia xinesa, cal tenir compte el que en el context del GENUNG s'anomena *sensibilitat política en l'ús de l'exonímia*. És cert que la forma *Pequín* és un exònim de llarga tradició d'ús en l'àmbit català. Però no es pot ignorar que els xinesos la consideren ofensiva, perquè va ser molt difosa durant el període de dominació britànica de la Xina, i que ells promouen l'ús de la forma romanitzada *Beijing*. L'ús

d'una forma o de l'altra o de totes dues dependrà de la sensibilitat política i de l'adequació al context.

La forma *Pequín* és un bon exemple del pes de la tradició en l'estandardització de l'exonímia. Aquest factor, però, de vegades es veu interferit per altres de caràcter més polític que lingüístic que no es poden ignorar, ja que sovint un nou nom o una nova grafia d'un endònim sorgits amb motiu d'un canvi polític en el país d'origen impliquen connotacions polítiques en les formes antigues. De manera que seria aconsellable esmentar totes dues formes en aquells casos en què el nom és molt conegut, com és el cas de *Myanmar* (*Birmània*), i només utilitzar les formes oficials en aquells casos amb un ús públic que no està consolidat.

Finalment, és convenient recordar que en el tractament dels noms estrangers cal distingir entre les formes aptes per a un ús públic més general (mitjans de comunicació, literatura, cartografia escolar, agències de viatges, retolació de carrers, entrades d'enciclopèdies, etc.), i el que seria un ús més científic, com ara publicacions especialitzades o acadèmiques. Així en el primer cas seria habitual trobar formes com *Kabul*, *Chisinau*, *el Caire* o *Atenes*, i en el segon, *Kābul*, *Chişinău*, *Al Qāhira* (القاهرة) o *Athína* (Αθήνα), les quals, si es considera adient, poden aparèixer acompanyades de la forma adaptada corresponent. ♦

Informació de vols a l'aeroport de Gdańsk (Polònia). A dalt es poden observar endònims polonesos (com *Warszawa*) i exònims en polonès (com *Monachium*, *Londyn*, *Kopenhaga*). A baix apareixen exònims en anglès (com *Warsaw*, *Munich*, *Copenhagen*).

FRANCESC EIXIMENIS

13

BEQUES DEL PATRONAT

E

l Patronat Francesc Eiximenis de la Diputació de Girona, xarxa de centres d'estudis de les comarques gironines, promou aquesta convocatòria amb l'objectiu de fomentar la recerca local i contribuir a l'estudi i a la difusió del patrimoni cultural i natural.

Beca d'Investigació en Ciències Naturals

Beca d'Investigació en Ciències Socials i Humanes

Dotació: 4.500 /beca
 Bases: www.ddgi.cat/eiximenis
 Termini: fins al 31 de març de 2013
 Presentació de projectes: Registre del Patronat, pujada de St. Martí, 5. 17004 Girona, de dilluns a divendres, de 9 a 14 h
 Informació: Secretaria Tècnica, telèfon 972 18 51 92 eiximenis@ddgi.cat

Patronat Francesc Eiximenis de la Diputació de Girona